

Fekete István és Cséplő József levelezése (forrásközlés)

LANSZKINÉ SZÉLES GABRIELLA

Kaposvári Egyetem Agrár- és Környezettudományi Kar,
H-7401 Kaposvár, Pf. 16., e-mail: lanszkine.gabriella@ke.hu

„A magyar irodalomhoz való viszonya alapján kétféle ember létezik. Az egyik imádja Fekete Istvánt, a másik nem ismeri.”

(Sütő Zoltán)

LANSZKINÉ SZÉLES, G.: *Correspondence of István Fekete and József Cséplő.*

Abstract: Publication of the correspondence of István Fekete and József Cséplő is thanked to the children of József Cséplő. Since József Cséplő was 19 years younger than István Fekete, the writer welcomed the advice of his great idol. In addition, the strong connection was rooted in their same place of origin; the distance between villages Gölle and Fonó is only 7 km. Their letters and postcards survived for the posterity.

Keywords: letters of István Fekete, Gölle, Fonó, Somogy county

„– István, címeres akasztófavirág voltál, és az is maradsz! Ebben a megállapításban csak a címeradómanóznak örültem, mert eddig nem volt címerem, s ezt nagyon nélkülöztem. Ezek a régi címek is tetszettek nekem, de nem annyira, mint ez az új, amelyet ismeretlen apától kaptam, aki a kerítésünk mellett ment kisfiával, és ablakomra mutatott. – Látod kisfiam, itt jó ember lakik. Olyan meggyőződéssel mondta, hogy elhittem, s azóta érzem is, hogy jó ember vagyok.”¹ Fekete István az előző sorokban a rá jellemző humorrallal, természetesen az előzmények ismeretében nyilvánítja ki és adresszálja magára a jó ember címkéjét.

„Öregapád jó ember volt!” – ezt mondta Cséplő József is – mint az előbbi történetben megnyilatkozó egykori apa – csak éppen rám nézve a 2000-es évek elején. Ez az a mondat, aminek köszönhetően Jóska bácsit felkerestem Fonóban, a Somogy megyei kis faluban, ahol mi is lakunk. Csupán csak nagyapám felől szerettem volna érdeklődni tőle, tekintve, hogy én nem ismerhettem, mert a II. világháborút követően a fogságból hazatérve egy héten belül elhunyt. Cséplő József megelégedésemre már az első találkozásunk alkalmával is sokat mesélt, amiből összességében azt a következtetést vontam le, hogy Ő is: „Jó ember!”² Különösen azok a történetek ragadtak magukkal, ame-

lyek arról szóltak, hogyan segített haza sok somogyi katonát a fogságból. Mivel tudott oroszul, ezért egy szovjet doktornő mellett tolmácsolódott, így módjában állt kicsit befolyásolni őt a döntéseiben, hogy kit is lehetne mielőbb hazabocsájtani. A hazatért katonák és családtagjaik pedig jöttek hálálkodni Fonóba – a nekik nyújtott segítségért. A Cséplő család ezzel szemben még várhatott egy jó darabig, míg végre maga Cséplő József is hazaérkezett a hadifogságból.

Cséplő József és Fekete István közös gyökerei

A katonatársakhoz éppúgy kötötte Cséplő Józsefet a földiség, mint Fekete Istvánhoz. Bizony ezek a szá- lak még ma is erősen fűzik össze az egyazon vidékről származó embereket. Valószínű, hogy Fekete István író (1900–1970) (1. ábra) számára a Cséplő Józseffel (1920–2012) (2. ábra) folytatott levelezés során, kezdetben a somogyi kötődésnek lehetett fontos szerepe. Gölle és Fonó között csupán egyetlen falu Kisgyalán (ahogy erre felé mondják, csak „Gyalán”) található, köztük a távolság mindössze 7 km. Gyaláni gyerekként és göllei kisiskolásként, na meg a 'Ballagó idő'-t olvasva számomra is jóleső érzés volt, miszerint Fekete Árpád – Fekete István édesapja – számon tartotta a gyalániakat, mondván például hogy: „Ezek a gyalániak sem jönnek má!” Ugyanis Kaposváron – 1910-ben a Gölléből való beköltözük után – Fekete István családja igen közel lakott a piachoz, így ott újra találkozhattak a rég nem látott környékbeli emberekkel.

„Az utolsó képet, az utolsó emléket édesapjáról Fekete Edit így idézi: Egy délutáni sétánkon a gyors sodrású havasi folyó, az Aache partján kérdeztem: Ugye szép? Szép – mondta elgondolkodón – de te nem láttad a Kapost...”³ A somogyi tájhoz, folyóhoz, emberekhez való kötődéséről ez a mondat mindent elárul, ugyanúgy, mint Cséplő Józsefhez írt feltehetőleg első levele.

Fekete István az író – „Hazai olvasóitól köszönő- és üdvözlő levelek százait kapja egy-egy jelesebb ünnep után vagy új könyvek megjelenésekor. (...) A levelek írói mindenféle rendű és rangú emberek. Kisdiákok, kisdobosok és úttörők éppúgy tollat fognak, mint a háziasszonyok, nyugdíjas nagymamák és nagypapák,

¹ Valló L. 1986:174.

² Bodó Imre agrármérnök a dombóvári Fekete István Múzeum alapítója, aki szintén Gölle szülője. Ő már hat éves korában levelet írt Fekete Istvánnak, amire válaszolt is. Bodó Imre Jó Ember Díjat kapott. Ezt a díjat olyan személyek kapják, „akik a szívükkel látva egyszerűen csak teszik a dolgukat önzetlenül, és közben észre sem veszik, hogy milyen sok ember javát szolgálják a széleskörűen értelmezett kultúra területén.”

³ Valló L. 1986: 180.

1. ábra. Fekete István
(forrás: <http://www.fekete-bp10.sulinet.hu/>)

2. ábra. Cséplő József

orvosok, mérnökök, papok, tanárok, egyetemista diákok, vagy szakmunkások, termelészövetkezeti tagok és mesteremberek.”⁴ Cséplő József is hasonló indítástól írta a következőket: „*tiszteletből és szeretetből fakadó közeledésnek, (...) a bensőségebb hangján szólítsam meg.*”

Fekete István és Cséplő József 1963 és 1970 között folytatott levelezéséhez Cséplő József hagyatékából jutottam, ami gyermekeinek – lányának és fiának – engedélyével kerülhet most közlésre. Cséplő József Fekete Istvánnak szánt levelei legtöbbször előzőleg letisztázta, így szerencsés módon az elküldött levelek közül is számos a Cséplő hagyatékban fennmaradt. Annak okán, hogy ezek, feltehetően, nem pontosan azonosak az elküldött változattal, ezért nem teljes terjedelemben adom közre azokat.

Fekete Istvánnal nem túl gyakran, de haláláig rendszeresen levelezett Zsoldos György (1901–1955), aki a debreceni főiskolán volt az író egyik legjobb barátja, és aki nem mellékesen egy ideig Kaposváron is élt. Sánta Gábor a személyével kapcsolatban azt írja, hogy „*fennmaradt levelezésük a kutatások egyik megkerülhetetlen forrása.*”⁵ Úgy gondolom, hogy a magyar prózában a „*Kétkezi emberek és a természet világa-*

nak költői ábrázolója”⁶ a legkülönbözőbb rangú és rendű emberrel levelezett, és ezeknek a sokszor barátságig szövődött kapcsolatoknak a még fel nem dolgozott írásos emlékei jelentős mértékben járulhatnak hozzá az íróról alkotott kép még teljesebbé tételéhez. Cséplő Józseffel, a földivel, a gazdásszal, az írótarssal folytatott levelezését ennek szellemében kezdtem kutatni.

Cséplő József „*középparaszti családba született 1920. május 19-én, Fonó községben. Születése óta ott lakott. Alapfokú erdőszvizsgát és vadőri képesítést szerzett. A népfőiskolán, Érden végzett, utána szőlészborász lett. Házasságából két gyermek született. Részt vett a II. világháborúban. A háború befejezésével három év hadifogság következett. Hazatérése után 'kulák lett', összesen 1117 nap politikai fogsággal sújtották. „De sem testben, sem lélekben nem tudott megtörni ez a kínszenvedés életfejezet.”*” – írja saját magáról.

„*Sok-sok elbeszélésem, novellám került publikálásra a fővárosi és vidéki lapokban. Úgy kezdődött, hogy szántani mentünk nagyapámmal a vízállói dűlőbe. Esős idők jártak, de a paraszt egy-egy ilyen licspocsot fel sem vesz, kivárja a végét a pokróc alatt, kabátot kanyarítva magára. Akkor azonban zivatar készülődött. A szél a falu felől fehér papírt hengergetett felénk. A csikók megrebbentek tőle. A papír szinte rátekeredett a lábomra. Egy Vasárnapi Újság volt. Olvasni*

4 Valló L. 1986: 165.

5 Sánta G. 2014: 82.

6 Emléktábla Fekete István szülőházán, Göllében.

kezdem, Fekete István *Dűlőúton* című elbeszélését nyomtatták a fehér lapra. Nagyon tetszett: családunk sorsát, a falu életét véltem kiolvasni belőle. Mire a zivatarfelhő lombot szaggaató viharával elvonult, már háromszor olvastam el. Nagypám is kíváncsi lett, mi van az újságban. Szinte kívülről mondtam fel neki. A végén megtörölte a szemét, mintha porszemet fújt volna bele a szél. „Na, Pici, na, Madár!” Barázdába állt, szántott tovább. Ez az óra, ez a nap második születésnapom lett. Azóta veszek tollat a kezembe, hogy tovább adjam, ami velem, velünk történt...”⁷ – Vallotta indulásáról Cséplő József.

Évek múltán Fekete István barátságát is magáénak tudhatta, erről a köztük folyó levelezés is tanúbizonyságot szolgált. „Vadászott Izlandon, az Egyesült Államokban, Kanadában, ahol szép zsákmányra tett szert.”⁸ A Fekete Istvánnal folytatott levelezését kincsként őrizte a szülőhegyen. Írói munkásságára a későbbiekben még visszatérek.

Sorsbeli és gondolkodásmódbeli párhuzamok

Mielőtt a két ízig, vérig somogyi férfiember levélváltásainak tartalmát és hátterét boncolgatnám, személységük között néhány érdekes párhuzamra szeretném a figyelmet felhívni, a magyar természetbúvárok, vadászok és vadászírók táborának emblematikus alakja, Fekete István kapcsán. Kiemelendő, hogy ahogy Fekete István, úgy Cséplő József is 'vadász' és nem 'puskás' ember volt. Fekete István „a vadászást ellenben életformaként élte meg: a természetbe a kikapcsolódásért járt, és mert hívő emberként ott érezte magát legközelebb Istenhez.”⁹

Ugyanezt elmondhatjuk Cséplő Józsefről is, mert „Cséplő József valamennyi művének meghatározója az erdők, mezők világának határtalan szeretete, az ott élő emberek történeteinek megörökítése. Novelláinak, elbeszéléseinek a szülőhegy és az erdő elemi fontosságú helyszíne, vissza-visszatérő témája a munka és a vadászat.”¹⁰

„Fekete István, noha maga is sokat vadászott, mégis a természetirodalom lírai vonulatának kiemelkedő képviselője.”¹¹ Közös az érdeklődési területük, közös a természetszeretetük, és a vadászat iránti olthatatlan szenvedélyük. A különbség azonban Cséplő József javára szolgál, hisz tizenkilenc évvel volt fiatalabb Fekete Istvánnál, innen a levelekben a Pista bátyám megszólítás. Fekete István is így szólítja a nála szintén tizenkilenc évvel idősebb Kittenberger Kálmánt: „Kedves Kálmán Bátyám!” – bár ez a megszólítás nála a több mint két évtizedes barátság során Kálmánkára változott. Kittenberger Kálmán (1881–1958) neki szóló címzése, pedig közvetlenebb nem is lehetett volna már. Természetesen ez a közvetlen hangvétel Cséplő Józseffel folytatott időskori levelezésében nincs meg,

de az író mindig beszámol éppen aktuális munkájáról, tartózkodási helyéről, tanácsot ad, vagy könyvet küld.

Cséplő József Fekete Istvánt korosodva ismer-te meg, mikor az író már sokat betegeskedett. Azt mondhatjuk, hogy Cséplő József hasonló módon érzett Fekete István iránt, mint ahogy Fekete István a nagy tapasztalattal rendelkező mentor Kittenberger Kálmán iránt. „A Kittenbergerről való beszédnek a feltétlen tanítványi alázat és rajongás a kiindulópontja. Én fenntartás nélkül szerettem és tiszteltem Kálmánt – vallja Fekete István.”¹² „A hús esztendővel idősebb Kitty (Kittenberger Kálmán) afféle atyai jó barátja volt, akire ő mindvégig őszinte tisztelettel tekintett.”¹³ „Szerényebb, tisztább szívű és egyenesebb embert nem ismertem.” – írta Kittenberger Kálmánról szóló megemlékezésében Fekete István.

„Fekete István a személyes hitelével állíthatja, hogy Kittenberger roppant önérzetes és szókimondó volt. (...) Jellemes emberként roppant nehezen viselte a hízelgést és az alakoskodást. (...) Kittenberger Kálmánra sokan azt mondták, hogy 'nehéz ember'.”¹⁴ Azonban mint tapasztalhatjuk, a 'nehéz ember' jelzővel azokat szokás illetni, akik nem elégszenek meg a szokványos hétköznapi szakmai színvonallal és életvitellel, hanem a szakterületük iránti elkötelezettségéből ennél lényegesen többre törekcsenek, eközben a hitványt nem dicsőítve. Fekete István írja Kittenberger Kálmánról szóló életrajzi regényében: „csak a kilincsekkel volt baj: nem tudott kilincselni! Nem tudott dörögölni, és nem tudott hajlongani”. E jelzők olvasása kapcsán egy pillanatig sem lehet kétséges előttünk, hogy mi volt az a kötelék, ami ennek a két nagyszerű embernek az életét összefűzte.

A téma kapcsán meg kell emlékezni gróf Széchenyi Zsigmondról is. És nem pusztán azért, mert Fekete István barátja volt, és mert Ő volt hívatott újra gyűjteni Kittenberger Kálmán az 1956-os forradalom alatt elpusztult Afrika gyűjteményét, és mert vadász, író, és mert mezőgazdász is volt, hanem annak okán is, hogy Fekete István naplójában Széchenyi Zsigmond kapcsán fejti ki a humánuról és a politikáról alkotott véleményét. „Fekete István és Széchenyi Zsigmond kapcsolata 1947 után mélyülhetett valódi barátsággá, amikor munkatársak lettek a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) vadászati osztályán. Két év múltán azonos sorsra jutottak: osztályidegenként mindkettőjüket elbocsájtották.”¹⁵

Fekete István naplóbejegyzésében Széchenyi Zsigmonddal kapcsolatban az emberség elsődlegességére utal: 1968. augusztus 13. I: N: D¹⁶: „Zsiga, 1926. gróf, a nagy Széchenyi név hordozója. Ideál, aztán jó barát, protektor s később általam protezsált. Minden és mindennek ellenkezője is, való valóság... (...) Az embernek Emberhez való viszonya. Időben, térben, személyi vonatkozásban, megvilágítva a kort, a válto-

7 Leskó László: Kalendáriummal a szülőhegyen. Szabad Föld 1997. április 8. 14. szám.

8 Somogyi Hírlap 2000. november 28. XI. évf. 278. szám. 3. p.

9 Sánta G. 2005: 231.

10 Cséplő J. 2011: 23.

11 Valló L. 1986: 155.

12 Sánta G. 2005: 259.

13 Valló L. 1986: 152.

14 Sánta G. 2005: 253.

15 Sánta G. 2005: 233.

16 I.N.D.: In Nomine Dei: Isten nevében

3. ábra. A Kis-Balaton Diás-szigetéről a nádtengeren keresztül, a távolban Vörs templomtornya látható

zásokat – világrengető változásokat –, a magatartást, nemcsak – persze elsősorban – vadászati és vadászati tekintetben – hanem a humánium változhatatlan szempontjából is.”¹⁷ A következő naplóbejegyzés is Széchenyi Zsigmondhoz kötődik. Egy rádióinterjú kapcsán Fekete István politikáról alkotott véleményéről szereshetünk tudomást. 1968. szeptember 4. „*Irányítani és „szocialista szemszögölni” azonban nem hagyom magam. Ilyen beállítású műsorban én semmi szerepet nem tudok és nem is akarok vállalni!*”¹⁸ „*Fekete István kívül maradt e politikai-társadalmi gyürkőzéseken, egyénisége és írói útja egyaránt másfelé viszik.*”¹⁹

Fekete István ugyanúgy nem kívánt egyik rendszer politikájába sem belefolyjni, mint ahogy Cséplő József sem. „*Politikával nem foglalkozott sohasem, de a somogyi lankák szeretete meghatározta az érzelmeit és kijelölték a témáit.*”²⁰ Cséplő József az 1989-es rendszerváltást követően is kimaradt a politizálásból (bár hívta az egyik párt tagjai sorába, mivel tudták, hogy a termelősövetkezetbe sem lépett be). Számára is a humánium és a munka volt az elsődleges. Cséplő József mindenkién csak a jót feltételezte, mértéktartó, külső megjelenésében mindvégig egyenes tartású ember volt. „*Jelszava, kimondatlanul is az „Ora et labora!” (Imádkozz és dolgozz!) volt. Nagy lélek volt, mindenkihez szeretettel, jóindulattal fordult, befogadott mindenkit.*” – Emlékezett vissza Szalai Jeremiás címzetes prépost, göllei lelkipásztor 2016 júliusában.

Közös jellemvonásuk volt mély vallásosságuk is. Cséplő József minden vasárnap részt vett Fonóban a szentmisén, baloldalt az orgona mellett foglalt helyet.

Kivételt képezett a szőlőszemzés napja, amikor a szőlőhegyen éjszaka is fűteni kellett az oltványok számára. A taszári hegyről szombat délutánonként jött vissza Fonóba, a faluban mindenki számára ismerősen zörgött a lovas szekere. Mindaddig így közlekedett „*amíg el nem aggott a rúd mellől a szürke ló*”. Később ezt az utat már autóval tette meg, balesete után pedig fia hozta-vitte. Ahogy beérünk Fonóba egy nagy kanyart követően, rögtön az első ház udvarán egy kereszt látványa tárul elénk, majd a következő udvarban úgyszintén. E két kereszt állít emléket a betegségben és háborúban elhunyt családtagoknak. „*Amikor Jóska bácsi megérkezett Fonóba, soha nem mulasztotta volna el, hogy tisztelettudóan kalapot ne emeljen mindkét kereszt előtt.*” – Emlékezik vissza Nyerges Péter, Fonó polgármestere.

A téma és nem a kronológia alapján idézem ide Fekete István itt bemutatásra kerülő 10. levelét, amiben utal a Kis-Balatonra. Mikor huzamosabb kutató munkája során itt tartózkodott, vasárnaponként maga is begyalogolt Vörsre, a szentmisére a nádason át. (3. ábra)²¹ „*A Diás-szigeten lévő, jelenleg Fekete István Emlék-helyként ismert egykori kutatóház és Vörs távolsága légvonalban 4 km-re tehető. Az akkoriban még lecsapolt állapotban lévő Kis-Balatonon gyalogszerrel vágott keresztül*” – mondta el Fejes Éva a Balaton-felvidéki Nemzeti Park öko-turisztikai referense. Aki csak kicsit is ismeri az író világról alkotott felfogását, azt szükségtelen gyözködni Fekete István mély vallásosságáról.

Cséplő József személye volt tehát az egyik kapocs Somogygal, a szülőfölddel, az idősebb Fekete István számára, és ebben a kapocsban Jóska bácsi szeretetteljes őszinte törődését Fekete István kitűnő emberis-

17 Ifj. Fekete I. 2004: 209.

18 Ifj. Fekete I. 2004: 214.

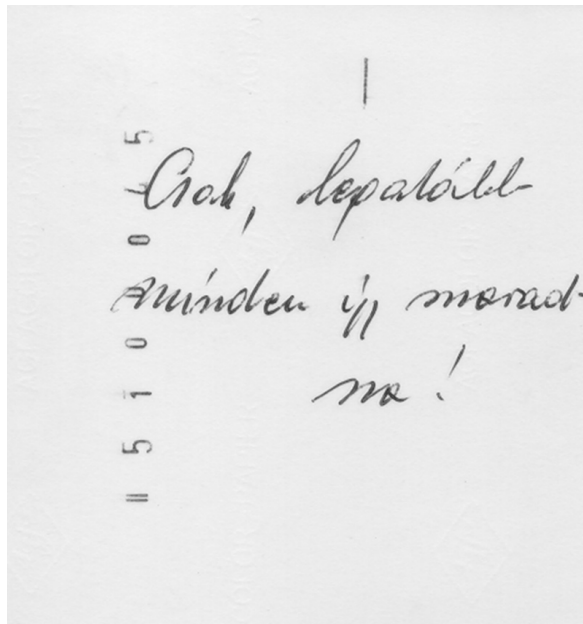
19 Valló L. 1986: 158.

20 Somogyi Hírlap 2000. november 28. XI. évf. 278. szám. 3. p

21 A vörsi templomot a nádason át Lanszki Péter fényképezte.

4. ábra. Cséplő József présháza a Taszári hegyen

5. ábra. A présházról készült fénykép hátoldala

merettel megérezte. Cséplő József gyakran vigasztalta a mind sűrűbben betegeskedő Fekete Istvánt, aki több esetben szabadkozásként írja, hogy miért rövid a válasz, vagy miért késett. Cséplő József az őszinte tiszteleten túl, feladatának tekintette, hogy példákkal alátámasztva a gyógyulásba vetett hitet erősítse Fekete Istvánban. (6. levél)

Cséplő József pedig hívta és hívta rendületlenül, mert őszintén szerette volna vendégül látni Fekete Istvánt (2. levél). *„Mint ahogy, nagyon sokakat vendégül is látott a Taszári hegyen (4–5. ábra) lévő szőlőjében. Korra, rangra, beosztásra való tekintet nélkül. Neves kortárs írók is látogatták.”* – Emlékezett vissza Ballay Attila ny. tanszékvezető, aki rendszeresen felkereste barátaival és rokonaival együtt Cséplő Józsefet. Olyan alkalom is volt, hogy főiskolás hallgatókkal látogattak el Jóska bácsihoz. Az elsöre, így emlékezett vissza: *„Letettük az autót és gyalog, torony iránt, neki a hegynek. Az egyenes, szókimondó embereket szerette. Csak az embert nézte.”* Nem számított politikai hovatartozása sem, hiszen még azokat az orosz katonákat is vendégül látta, akik korábban fogva tartói voltak, reggelig vigadtak nála.²² Pedig épp az 1956-os forradalmat követően költözött a Taszári hegyre, mivel azt tanácsolták neki, hogy tünjön el, ha jót akar, ne legyen szem előtt.²³

Fekete István leveleiben gyakran található utalás a csomagküldemények megköszönésére. Karácsonykor fenyőfát, disznóölések idején Cséplő József disznótorst küldött Fekete Istvánnak. Volt olyan eset, hogy a hosszabb ideig vidéken, nem budapesti lakásán tartózkodó Fekete István utólag következtette ki, hogy

kitől is származhatott az ajándék (12. levél). Ezek minden esetben szívből jövő figyelmességek voltak. Jóska bácsi nem mindennapi jószívűségének magam is szemtanúja voltam, amikor a 2010-es év szüret táján – ekkor Jóska bácsi már a 90. életévén túl volt – a taszári hegyről szüretelt csemege szőlőjét személyesen vitte Fonóban rokonainak, barátainak, ezzel is a meglévő összetartozásukat erősítette. Fekete Istvánnak is szívesen küldött volna, ahogy erről a 6. levélben is megemlékezik.

Ha Fekete Istvánnak fizikai munkát igénylő segítségére lett volna szüksége, Jóska bácsi bármikor rendelkezésre állt volna (2. levél). Ezt támasztja alá Hodics Gyula Somogy megye gazdasági főfelügyelője, akinek szintén a taszári hegyen volt 'présház' valódi szőlőbirtoka' ahogy emlékirataiban írja: *„Nagyon szerettem ezt a kis és kies tanyát, mert annyira szép, annyira megkapó a táj bája, a hegy hangulata. Talán két napra való pihenésem nem volt, hogy egyszerűen nem értem rá pihengetni, és így csak a kapanyélre támaszkodva, izzadó üstökkel nézegettem a gyönyörű panorámát, ami elém tárult. (...) Cséplő Jóska barátom, második szomszédomról is meleg szeretettel emlékezem meg, mert ő is olyan sok szívességet nyújtott, ősszel beszántotta a szőlőt, segített mindennel, amire csak szükségem volt, hozzá sem fordulhattam úgy, hogy valamit is megtagadott volna tőlem.”*²⁴ Jóska bácsi 92 esztendősen is fáradhatatlanul művelte a taszári hegyen szőlőjét még 2011-ben is.

Éppen ezért közös Fekete Istvánnal az is, hogy mindkettejük munkabírása határtalan volt. Édesapjáról a következőket írja Ifj. Fekete István: *„Milyen erős belső sürgetés kényszerítette őt az írásra? Tudom jól,*

22 Jeremiás atya szóbeli közlése.

23 Dr. Ballay Attila szóbeli közlése.

24 Hodics Gyula emlékiratai. 319–320. p. Kézirat.

a pályázat csak alkalom volt arra, hogy megírja mondanivalóját, mely minden dicsőségkereséstől távol, ott élt a lelkében.”²⁵ Fekete István ezt így fogalmazta meg barátairól naplójában, pontosan úgy, ahogy aztán az vele is történt: „1968. szeptember 4. ... csak akkor hagyták abba, amikor az elmúlás szelíden kivette kezükből a tollat.”²⁶ A leveleket olvasva, mindezek egyértelműen kiderülnek számunkra.

Cséplő József és Fekete István levelezése

Fekete István első fejléces válaszlevele, amely Cséplő József meghívására íródott. A természettel való különleges kapcsolatot, az ember ide való menekülését – ha csak lélekben is – Fekete Istvánnál szebben nem fogalmazta meg senki. Ezért is rajonganak érte oly sokan, mert ami gondolatot mi nem tudunk szavakba önteni, azt megteszi helyettünk Fekete István az író. Cséplő József ezt így kéri Fekete Istvántól a 3. levélben: „magas szellemi horizontodról láss el még bennünket sok-sok szép, kedves könyvel.” Fekete István válaszában visszautal a kedves meghívásra és mindjárt szabadkozik is az miatt, hogy a 'csábítás' dacára nem tud a kérésnek eleget tenni. Tény, hogy az író sokan és sok felől ostromolták a legkülönbözőbb meghívásokkal, amire egy alkalommal – éppen Somogyból, Bánki Gyula (1909–1976) kaposvári könyvtárvezetőnek – a következő szellemes választ írta: „... arra döbbenétek rá Ti is, amit Mikszáth mondott, és utána sokan vallották, hogy «az író olyan, mint a havasi kürt, csak messziről szép».”²⁷

Cséplő József erre a levélre, így válaszolt: „Kedves Pista bátyám! Engedje meg, hogy a tiszteletből és szeretetből fakadó közeledésnek, eme bensőségebb hangján szólítsam meg. Nem tagadom, nagy örömet szerzett kedves levele. De majd csaknem fölért az örömmel a megdöbbenésből született keserűség! Igen nagy baj az, hogy ilyen végtelen rövidnek tűnik egy emberi élet, és az idő múlásával, a megkopott gépezet akadozik. (...)

Azonban, van egy másik segítségi lehetőség a lélek világában!! A halhatatlan Örök doktor, elé terjeszteni kérésemet, mert, úgyis csak ez az egyetlen szilárd pont van a világon!! (...) A többi mind, próbálkozás, tapogatás, magyarázkodás (...). Pedig titokban remélem, megdöbben majd a föld, az öregedő ember lépései alatt, itt a homoki dombokon. (...) Aztán harcol a toll, és fűrgén gyorsan, táncra perdül az íróban, a hanyatló élet (...). Nem tudom hinni, hogy az egykor oly kívánatos tájak, utolérhetetlen meseországgyá legyenek az Ön számára. (...)

Majd, múlik a betegség és kezd erősödni. Az erősséssel együtt kezdenek éledni a vágyak is és, akkor majd asztalhoz ül és levelet ír nekem. Én várni fogom!! Lehet, hogy én küldök, Pestre kocsit aztán elindulnak. Ahogy mind közelebb ér az igali domboknál (...) Aztán jönnek egyenesen délfelé, addig is oda, ahol a dom-

bok alá szorult falu mögött álmodó erdőket látni. Ha sáros lesz, az út az sem számít!! Majd (...) elébe áll, csillogó ellenfelének és segít neki! Én meg lábam közé veszem a zümmögő motor orrát, (...) De amikor már innét is kiérünk egyszerre szemünkbe nevet, a szürke. (...) Zümmögő, kaptárváros, és az öreg pince fehér homloka (...). Itt aztán újra megélnék az élő, vagy elpihenni akaró emlékek tarka karneválja. Ennek lehet, hogy üdítő életvize lesz, egy már nem is remélt életfejezetnek. (...)

Nem adom fel reményeit annak, hogy egészsége megengedi még, szelíd mámorokba való temetkezését, ott ahová az élet ezer szála fűzi! (...) Tudomására kell hoznom, hogy ennek a földnek terményeiből nem marad el az emlékeztető csomag sem. Februárba Pestre megyek, és hogyha nem venné tolokodásnak örömmel meglátogatnám. Ez ügyben is szeretettel venném, és várom kedves levelét, gyors és teljes gyógyulást kívánva. Mély üdvözlettel, Cséplő József' (2. levél).

Békés Sándor vadászíró írja Fekete István Cséplő József levelezése kapcsán: „Talállok egy másik levelet, melyben Fekete István Cséplő Józsefnek arra a levélre válaszol, melyben könyveket kért tőle. A dátum: 1964. I. 6. ... «A háború előtt megjelent könyveimből csak egy-egy példány van, s azok ma már pótolhatatlanok. A háború utániakból most csak a Kele, Bogáncs, Lutra, A Koppányi aga testamentuma és a Tűskevár azok, amelyekből felesleg van. (...) Végül azt írod, hogy áráért ... hát erről nem lehet beszélni. Ami van, készségesen küldöm szeretettel és nem áráért ... »”²⁸ Ez a levél sajnos nem található a Cséplő-féle hagyatékban, de valószínűleg időrendi sorrendben ez a levél következne. A tegeződésük már a találkozás előtt megtörtént a levélváltások során.

„Kedves Pista bátyám! Nem próbálok szavakat keresni, hogy formába öntsem az örömet, amit négy szép értékes könyved nálunk szerzett. Őszintén megmondom egyre számítottam és négy jött. Csak egy szót tudok írni, amiben benne van családom minden egyes tagjának, feléd sugárzó szeretete „köszönjük”. További örömeink sietünk elébe, ahogy írod, mert majd nem sokára olvashatjuk a Hu-t. Kívánom, hogy munkakedved soha ne hagyjon el és magas szellemi horizontodról láss el még bennünket sok-sok szép, kedves könyvvel. Nagyon köszönöm a szigorú megkülönböztetést (...). Most már pontosan meg tudom írni a Pesten való tartózkodásom idejét. E hó, azaz február 14.-én délután 6 órakor, szeretnék egy kis időt Nálad tölteni. Nem tudom, hogy mivel a napot, az órát is megírtam lesz-e szükség telefonra. A fenti dátum látogatásomat illetően nem hiszem, hogy változik, mert a Kislányom avatása lesz 15.-én, az Orvostudományi Egyetemen, és 14.-én utazok föl. Ekkor estefelé lenne nekem a legalkalmasabb a látogatás. Nagyon kérek, ha lehet, fogadd el ezt az időpontot mer később egy vacsorán kell megjelennem, másnap meg az ünnepség után haza szeretnék jönni.

25 Ifj. Fekete I. 2004: 328.

26 Valló L. 1986:213.

27 Sánta G. 2014: 56.

28 Békés S. 2009: 582. 583.

6. ábra. „Nagyon hívott, de túl jó borai vannak...” – írta Fekete István a naplójában

Kedves Pista bátyám, a tél most már úgy viselkedik, mint egy farsangi vén legény. A dombok fehér hósapkáját (...) Az erdön néha olyan szépen muzsikál a szél, mintha búcsúztatná ezt a farsangi vénlegényt. A megduzzadt patakok hangos csobogásában, mintha már, a korai tavasz gyermek sírását hallanám. Még egyszer megköszönöm kedves ajándékomat, a csomag tartalmához jó étvágyat, és megegyeségedet kívánva, sokat gondol Rád, és egyszer csak bekopog nálad: Cséplő József.” (3. levél).

Erre a levélre küldött válasz a következő: „Kedves Barátom, újabb kedves küldeményedet megköszönve értesítek, hogy febr. 14.-én, 6 órakor szeretettel várlak. Híved: Fekete István.” (4. levél).

Békés Sándor egyik Cséplő Józsefnél tett látogatása kapcsán írja: „Nézzük a lámpafényben az aranylő bort, s nekem Fekete István 1964. február 15-én kelt naplóbejegyzése jut az eszembe, melyre dr. Bod Lajos hívta fel a figyelmemet: «Cséplő József látogatott meg Fonóból. Ilyen lelkes melegsívű parasztembert Göllében sem láttam. Nagyon hívott, de túl jó borai vannak (6. ábra) és én túl gyenge vagyok ellenállni a szabadságnak és a márnak. Tehát nem megyek.»”²⁹

Amikor Cséplő József azt írta, hogy „Kislányom avatása lesz 15-én, az Orvostudományi Egyetemen ...” annak háttérében az állt, hogy lánya Cséplő Márta ekkor végezte el az Orvostudományi Egyetem gyógy-

szerezeti szakát Budapesten. Jóska bácsi egy beszélgetésünk során elmondta „jobban örülök, hogy a kislányom gyógyszerésznek tanult, és nem orvosnak, mert egy orvosnak mekkora lelki teher lehet az, ha egy betegét elveszti. Egy nőnek még nehezebb lehet ezt elviselni, mint egy férfinak.”

„Kedves Jóska! Megint elmaradtam a válasszal, de súlyos okaim vannak rá, mert komolyan beteg vagyok. A szívem rendetlenkedik és idegeim egészen gyenge állapotban vannak. Sokat fekszem és gondolataim mélyen depresszíváltak. A könyvem sem tudom folytatni, állandóan orvossággal élek, egyszóval: szomorúan elesett vagyok. Hát ezért nem írtam, ezért írok csak ilyen röviden. Szeretettel ölel: Fekete István 1964. VIII. 9.” (5. levél).

Cséplő József következő levelében (6. levél) utalást tesz a méhek kapcsán Úzd pusztára. Gölle szomszédságában fekvő Úzdon voltak Fekete István gyermekkorában a tanítói illetmény földek, amiben Édesapja is részesült. Jóska bácsi is valószínűleg jól tudta ezt, nem véletlenül írta éppen Úzdot a méhek vándorútjának példájául.

„Drága jó, Pista bátyám! Fájdalmas megdöbbenéssel vettem, rövid leveled, amelyben tudatsz újabb betegséged felől. Pontosan az ellenkezőjére számítottam, a bennlévő hírek, a boríték felbontása előtt. Nem volt olyan nap, amelyen ne gondoltam volna Rád, és minden munkámat, valami lázas készülődés jegyében ne végeztem volna. Majd egyszer csak jössz! A forró

29 Békés S. 2009: 582. 583.

7. ábra. Cséplő József trófea gyűjteményének egy része

8. ábra. A díszpolgári oklevél

nyár közepén nem is vártalak, hanem most már igazán kezdett bennem lobogni a találkozás utáni vágyakozás. És íme, ez a levél.

Végtelenül sajnállak! Nemcsak azért, hogy egyelőre nem folytathatod könyvedet, hanem azért főképpen, hogy szenvedsz és gyötrődve gondolkodsz. Milyen csúnya hatalom ez a betegség.

Rendületlenül tudok bízni abba, hogy fölfogsz épülni. Korodnak már velejárója a betegeskedés. Aztán majd hol jobban, hol meg kicsit kellemetlenebbül érzed magad, amíg aztán hosszabb időre, és kilépsz a betegség bűvköréből. Összel is ki szokott sütni a Nap, ha már melege fogyófélben is van.

Az itteni világról is valamit. A méhek még vándorúton vannak Úzd térségében a tarlóvirág fehér szirmai között tarkállva szedegetik a télire valót. Reggel már későn indulnak, este korán hálnak, érzik, hogy elmúlik a Nyár, és hamarosan eljön valami.

A szőlő most már elő van készítve a szüretre és úgy néz ki, mint a nagylányok vasárnap délután. Tiszta csábító!

Az őszi arcú Nap, langyos fényénél teríti be a szépen fölkapált sorokat, ahol a Nyár érlelte szőlőfürtökben (...). Ebből a gyógyszerből szívesen viszek Neked, hogy ha fölmegegy Pestre, a Mezőgazdasági Kiállítást megnézni. Szőlőt szállítani postán nem lehet, mert nagyon összetörik. Írd meg, hogy szabad-e fogyasztanod?

Jól tudod az erdő ilyenkor csendes. Az őszzerelemnek vége, és a szarvasok sincsenek még lázban. De majd eljön az ideje, annak is megzendülhet az erdő az egyik szélétől a másikig. Gyors és teljes gyógyulást kívánok, szeretettel ölel: Cs J.” (6. levél).

Ismét egy párhuzam és kapcsolódás kettejük életében, merthogy mindketten képzett mezőgazdászok voltak. „Fekete István rátermett agrárszakember volt, aki e felelősségteljes munkához nélkülözhetetlen érzékkel, szorgalommal és tudással egyaránt rendelkezett.”³⁰ Fekete István ugyancsak egy levélben – amit Halmi Józsefnek írt 1936 februárjában – erről így vall: „Tudod, hogy szeretem a földet és szeretem a pályám. Ha még egyszer születnék is csak gazdász vagy erdész lennék, de azért jólesne egy-két szabad óra, hogy titkos szerelmem, az írást, a Múzsát gondtalanul átölelhessem.”³¹

A 6. levélben utalást találunk Cséplő Józseftől, hogy „fölmegegy Pestre, a Mezőgazdasági Kiállítást megnézni.” Cséplő József édesapja is ugyanúgy hozott haza díjat 1933-ban és 1934-ben, mint Fekete István Édesapja. Cséplő Lajos bikaborjú elismerő oklevélben részesült.³²

1909 augusztusában alig két hónappal az után, hogy az Országos Állatkiállításról első díjat hozott haza Fekete Árpád tanító és gazda, Fekete István író édesapja Gölléből írt levelet a Gazdasági Felügyelőségnek, annak érdekében, hogy teheneit Fonóban vihesse fedeztetni. A fonóiak tenyészbikája Széll Kálmán miniszterelnök kitűnő tenyészetéből származott (7. levél).

„Tekintetes Felügyelő Úr! A Fonóaktól úgy értesültem (...) ha lenne kegyes és 2 drb marhám fedezését megengedné! Igaz, a marháimat el akarom adni, de azért mégis szeretném, ha érdemes bikával lennének befedezve. Szívességét előre is köszönve vagyok Te-kintetességednek kész szolgája. Gölle, 1909. VIII. Fekete Árpád tanító”³³ Fekete Árpád a teheneket valóban eladta, mert 1910-ben Kaposvárra költözött, de hogy a Széll-féle bikával lettek-e fedeztetve a tehenei, az most nem derült ki.³⁴

Cséplő József szakszerű visszaemlékezésével nagyban segítette Fonó országos hírű állattenyésztési múltjáról szóló történetek összegyűjtését. Egy-két kiragadott mondatot érdekességképpen idézek tőle.

A két világháború között folytatódott a szimentáli behozatala Svájc-ból. Nem mindennapi pillanat lehetett, amikor a batéi vasútállomásra begördültek a Svájc-ból importált hasas üszöket, tízmázsás tenyészbikákat szállító vagonok. „Magyarországon azelőtt ilyen nem volt! A fonói gazdák egy import tehenet mindenképp, de a módosabbja kettőt is vásárolt! (...) A tenyésztésbe fogott előhasi üszöket törzskönyvi ellenőrzésbe vették. (...) Az 5000 l tejhozamú teheneket nem nagyon szerettük, mert hamar kimerült a szervezetük. 3800–4200 l tejhozamút szerettük. Ez a laktációs tejtermelés felelt meg a gazdaság és a tehének teherbíró képességének egyaránt, így tovább tenyésztésben tudtuk tartani a teheneket, többször, 7-8-szor fogott borjút. (...) Kedveztünk a tehéneknek, az ember is megehetette volna, ami takarmányt biztosítottunk számukra. (...) Még Erdélybe is vettek meg bikákat Fonóból. (...) A gazdák többsége rokon volt egymással, a rokonság pedig összefogó természetű, kasztokba tömörültek, ami a minőségű állattenyésztés hasznára lett. (...)

Ha engedte a dolog, szombat délután vagy vasárnap hajnalban – de misére mindenki mindenképp elment –, húsz bikát is kivezettek egyszerre, hogy szokják meg egymás jelenlétét, mire a kiállításra kerül a sor. A szépség érdekében a bika fejét samponnal mosták, hogy szépen göndörödjön a csigaszőre. A szarvát üvegcséppel kismirglizték, zsírral bekenték, csak úgy ragyogott! A csülkét szalonnabőrrel kenték ki. A bika megjelenése így igen ápoltságát benyomást keltett.”

Az előbbi visszaemlékezésekből is jól érzékelhető, hogy milyen összetett, sokrétű feladata volt a gazdák-nak a minőségi szarvasmarha-tenyésztés teljes folyamatában.³⁵

A 8. levélre már rányomta bélyegét az idő kíméletlen vasfoga. Minden bizonnyal Jóska bácsi egyik kedvenc levele lehetett, hiszen Fekete István őt illető pozitív kritikája olvasható benne. Fekete István ebben a levélben tudatja Cséplő Józseffel, hogy a Hú-t írja, sőt egy «költői kérdést» is feltesz: „mit lehet egy bagolyról 400 oldalon írni?” Ez a dilemma Csermely Ottóné Bartáky Editnek 1964. január 7.-én írt levelében is foglalkoztatja: „(...) persze nem egyszerű dolog egy bagolyról 400–500 oldalt írni, és sokszor már arra

30 Sánta G. 2005: 84.

31 Sánta G. 2015: 112.

32 Kiss E. 1935: Kigyűjtés

33 MNL. SML. GFI. 1909. augusztus. Fekete Árpád levele.

34 Lanszkiné Széles G. 2013: 68.

35 Uo.

*gondoltam, hogy kisebb fába is vághattam volna a fej-szémet.*³⁶

De térjünk vissza az eredeti levél tartalmához! „*Kedves Barátom! Elnézésem kérem a (...) válaszáért, de nagy állatregényemet a „Hú”-t írom, nehezen (...) kiszakadni belőle. Szóval! Leveled (...) pénzzel együtt rendben megérkezett, sőt írásoddal együtt, amiről csak jót mondhatok. Tiszta, világos, szabatos és magyaros. Talán annyit mondhatnék tanácsként, hogy - ha lehet - (...) még rövidebben írni. Ha írás közben erre gondolsz, maguktól lehullanak a sallangok, amelyeket más talán (...) sem vesz, de feleslegesek. Egyébként különös újság nincs. Legfeljebb az, hogy: fáradt vagyok. Nehéz írás (...), mert mit lehet egy bagolyról 400 oldalon írni? Köszönöm a (...) ezévben már aligha lehet róla szó, mert írásomat (...). Ha Isten is úgy akarja talán majd jövőre. Szeretettel köszönt öreg híved: Fekete István.*” (8. levél). A bagolyregény végül 1966 júliusának közepén látott napvilágot, melynek bekötött kéziratát Bodó Imre dombóvári magán-múzeuma őrzi.³⁷

„*Kedves Pista bátyám!*

Leveled a szép ünnep közepén ért, úgy hozták ki ide utánam. Nemcsak azért volt szép az a nap, mer Piros Pünkösöd volt, hanem azért is, mer kedves leveled mindig ünneppé avatja azt a napot, amikor kezembe vehetem. Na meg azért is ünnep volt, mer a leveled érkezésének napján, belefordultam a negyvennegyedik életévembe. Bizonyára, ha ezt olvasod, legyintesz egyet, és azt mondod, – „hej ha én még annyi lennék?!” Most még csakugyan nincs baj, mer még mindent meghagyva, csak maguk az évek (...) észrevétlenül (...). De, amikor már majd mindegyik elvisz valamit!!

Nagyon köszönöm a kedves kritikát, ami inkább dicsér, mint kritizál. A továbbiakban sokat érő tanácsod szerint járok el. Örülök, hogy készül a Hú, bár kissé féltetek a fáradság miatt. Olyan szívesen küldenék ebből a tüzes Zselici tavaszából, egy nagy csomagot, de nincs olyan csomagolópapír, amelyből meg nem szokik Budapestig. (...)

De ez is csak úgy jár szerintem, – lassan megöregszik. A kőkénykoszorú már rég elhervadt a Tavasz, glóriás fején, és az esti szél már megfonnyadt akác-szirmot szór a közelgő Nyár elé, – (...) a szőlő is virágzik már. Az őzek vörösbarna bundája is azt jelzi, hogy fölkészülünk a nyári karneválra. Nagyon szeretheted a szarvasokat, hogy már egy évvel meg is hosszabbítottad az életét a neked szánt vén betyárnak.” (9. levél). Sajnos hiányzik a levél folytatása, Jóska bácsi egy kis szomorú humort is belefogalmazott a levelébe, miszerint Fekete István ez évben sem látogatta meg, így a vadászat az idén is elmaradt.

„*Kedves Barátom! (...)* jóleső megemlékezésed hálásan köszönöm és kívánok békés, boldog karácsonyt szerencsés egészséges új esztendő! Szeretettel: Fekete István. U.i: Ha újabban megjelent könyveimből valamelyik hiányzik, kérlek írd meg.” (11. levél).

Fekete István és felesége a hatvanas években rendszeres vendége volt a szigligeti alkotóháznak, ami a

csendes elvonulás és alkotás lehetőségét jelentette számára. Fekete István bal veséjét 1962 májusában eltávolították, és részben ez miatt nem emelhetett nehezet, ezért otthoni cserépkályháik befűtése egyre komolyabb problémát okozott. Ez az első számú magyarázata annak, hogy a továbbiakban feleségétől a szigligeti alkotóházban töltötte a teleket.³⁸ Lakrészük egy nagy és egy egészen kicsi szobából áll. Itt ebben a kis helyiségben, a „második Kuckóban” rendezkedik be az író, gondosan papírral fedve és szépen leragasztva a hideg-rideg asztallapot.³⁹ A szigligeti tartózkodásra utal a következő levél.

„*Kedves Barátom! Két hónapig Szigligeten voltam az Írók Alkotóházában és most hazaérve tudtam csak meg, hogy karácsonyfát kaptak, akikre a lakást bízta, de nem tudták megmondani: kitől. Biztos vagyok benne, hogy Te küldted, hát bocsáss meg, hogy hálás köszönetem csak most küldöm. Szeretettel üdvözlöl: Fekete István 1965. febr. 8.*” (12. levél).

A szigligeti teleket, ritkuló vadászkirándulásokat és baráti összejöveteleket leszámítva, alig mozdult ki Tárogató úti otthonából. Leghőbb vágya az volt, hogy ne háborgassák.⁴⁰ Fekete István szigligeti képeslapon küldte, következő üdvözlését. „*Kedves Jóska! Jóleső megemlékezésed szeretettel köszönjük, és jó kívánásaid szívből viszonzzuk. Én márciusig a szigligeti Alkotóházban alkotom. Ismét küldök sok baráti üdvözlését. Szeretettel: Fekete István 1966. I. 8.*” (13. levél).

„A 14. levél esetében ugyancsak eredeti a kézírás, a madáretetőt ábrázoló képeslapon. Évszám nem található rajta, és a bélyegzőről sem olvasható le, azonban ugyanolyan, mint Nagy Domokos Imrének 1966. XII. hónapban küldött képeslap.

„Eredeti kézírás, egy A/6 (levelezőlap) nagyságú foto karton. Hátdoldalán Vertse Albert egy madáretetőt ábrázoló festményének egy fekete-fehér reprodukciója van.”⁴¹

„*Kedves Barátom, jóelőre nagyon boldog és békés Karácsonyi Ünnepeket kívánunk, de kérlek ne küldj karácsonyra semmit, mert áprilisig nem leszünk itthon. Szeretettel köszönt háznépoddal együtt: Fekete István*”

Szigligeten a békés alkotómunka, a kedves, csendes baráti beszélgetések színhelyén éri a következő nagy figyelmeztetés, a második infarktus, 1968-ban. A füredi szívkórház hozza helyre súlyosan megrendült egészségét, és az elbocsájtó orvosi javallat a tilalomfák sorát állítja a súlyosan megsebzett szívű írónak.⁴² A 15. levélben olvashatunk erről a „*komisz szívrohamról*”. Cséplő Józsefet tanáccsal látja el kiadandó könyvét illetően.

A 16. levél évszám nélküli. „*Kegelemteljes húsvéti ünnepeket kíván Fekete István*” (16. levél). A hatvanas években (ahogy múlt az idő, egyre inkább) nehezebbre esett – akárcsak egy levél erejéig is – kilépnie az ép-

38 Sánta G. 2015: 191.

39 Valló L. 1986: 160.

40 Sánta G. 2005: 221.

41 Saját írással Fekete István szövege fölött: Érk. 66. XII. Lényegi részét közöltem: Nagy Domokos Imre: A vadászirodalom. Bp. Terraprint, 1996. 5. old. [Budapest, 1966. december] Fekete István levele Nagy Domokos Imréhez Fekete István levelezéséből EPAepa.oszk.hu/.../EPA02451_Erdeszettortenet_i_Kozlomenyek_60_2003_1

42 Valló L. 1986: 177

36 Sánta G. 2005: 208.

37 Sánta G. 2005: 209.

pen munkában lévő műből; s csak akkor írt levelet, ha nagyon fontosnak érezte a közlendőket. Telefonon is szívesebben beszélt. Utólag nyilvánvaló a számomra, hogy érezte: kifut az időből, és még sok mondanivalója lett volna.⁴³

„Sürgős munkában vagyok, leveledre később megválaszol.” (16. levél).

A 17. levél 1970. III. 9.-i keltezésű és válasz Cséplő József utolsó születésnapjára, Fekete István, itt is csak az elmaradt munkáinak pótlására tud gondolni.

Májusban Edit lányuk hívására – aki akkor már a riedenburgi Sacré Coeur zárda egyik vezetője – külföldre utaznak. Egy hónapot töltenek az Alpok gyönyörű vidékein, de a gyógyszer és a gyorsan segítő injekció már nélkülözhetetlen útitárs. (...) Hazatérve szinte pihenés nélkül folytatja az írást. Kezelőorvosa elégedett egészségi állapotával, és a Complamin-injekciót – amelyet Edith eddig naponta adott be férjének – már csak kétnaponta írja elő. A derülátó orvosi vélemény megnyugtatja.⁴⁴

„... Aztán egyszerre megáll a tekintet, felszáll a sóhaj, az arc a végtelenbe dermed, és földi sötétség csordul a szemekre. (...) Fekete István 1970. június 23-án halt meg Budapesten. Haláláról megemlékeztek a napilapok, több hetilap, az egyházi újságok, természettudományos folyóiratok és gazdasági lapok. Közülük az Élet és Irodalom hasábjain Hárs Lászlótól idézünk: „Az ő világa nem a káoszból, az alaktalan gomolygásból, hanem az összhangból keletkezett. Ezért él és mozog benne oly otthonosan minden élőlény, akár állat, akár ember, akár növény. De még az élettelen is megleli benne a maga helyét. Ezért oly ritka egységes ez a világ, amelyet most már meg kell neveznem: életmű.”⁴⁵ „Jávorka Sándor, a tudós a magyar flórával ajándékozta meg nemzetét. Fekete István, az irodalomba emelt hazai természettel.” – írta Ruffy Péter a Magyar Nemzet, 1970. június 24.-én megjelenő számában.⁴⁶

És az utolsó levél (18. levél) ami a Tárogató utcából érkezett, de aminek feladója már nem Fekete István az író, hanem az Ő özvegye. Joggal feltételezhetjük, ha Fekete Istvánné, született Piller Edith (1909–1997) külön megköszönte Cséplő Józsefnek az író elhunyt alkalmából kifejezett részvétét és együttérzését, akkor az aláíró özvegy is jól tudta, hogy ezzel a gesztussal a fonó Cséplő József személyében férjének nemcsak egy egyszerű olvasó-rajongóját tiszteli meg. A Cséplő-féle hagyatékából előkerült névjegykártya (19. levél) az írótól jutott Jóska bácsihoz, de aminek „szerénysége” sem a tulajdonos iskolai végzettségére, sem a foglalkozására nem utal. Fekete István névjegykártyája minden hivalkodástól mentes ...

Összegzés

Cséplő József már betöltötte a 42. életévét, amikor elkezdett Fekete Istvánnal levelezni, és 8 éven keresztül leveleztek. Az író elhunyt után még 42 évig akadt neki is szorgos teendői ezen a Földön. Köztük olyan fontos eseményekben vállalt részt, mint az 1971-es Vadászati Világkiállítás szervezési feladatai. A Nemzetközi Vadászati Tanács elnöke, I.G. van Maasdijk mondta erről a kiállításról: „Magyarország vadászati múltját és jelenét, valamint a természetvédelemben kifejtett erőfeszítéseit tekintve talán a legalkalmasabb hely ennek a grandiózus seregszemlének a megrendezésére. Az országnak egész történelme során olyan magas fokú volt a vadászati kultúrája, a vadászat és természetvédelem terén napjainkban olyan tudatos, eredményes munkát fejt ki, amelyről csak a legteljesebb elismeréssel lehet szólni.”⁴⁷

Az 1971-es Vadászati Világkiállításra történő felkészülésre Cséplő József így emlékezett vissza: „A Budapesti Vadászati Kiállítás előtti évben meghívást kaptam egy egyesült államokbeli vadászatra. Pesten találkoztam Karcag Ivánnal, aki akkor a Nimród főszerkesztője volt. Hallotta valakitől, hogy meghívásom van Amerikába. (...) A főszerkesztő felhívta a figyelmemet, hogy a baráti kapcsolatokat használjam ki okosan a Világkiállítás érdekében. Tartson az utazásom tovább, álljak meg nyugaton ott, ahol vannak barátaim, tartsak ismeretterjesztő tájékoztatást a magyar klubokban, erről a világraszóló eseményről. Ellátott ismeretterjesztő tájékoztatókkal. Szót fogadtam Karcag Ivánnak. Megálltam Bécsben, Dortmundban, Luxemburgban, Brüsszelben, sőt, még Izlandon is kihagytam egy járatot. Ott éjszákáztam, falunkból Izlandra elszármazott ismerősömnél. Az Egyesült Államokban, Kanadában ugyancsak ezt tettem.”⁴⁸ Az 1971-es Vadászati Világkiállításra Cséplő József trófeái közül is kerültek ki kiállításra. Trófea-gyűjteményének néhány darabja (6. ábra) híven tükrözi szakértelmét, elkötelezettségét, természetszeretetét.

Öt év múlva – 2021-ben – újra hazánké lesz a megtisztelő feladat, hogy az 50 éves évfordulóra ismét megszervezze a Vadászati Világkiállítást.

43 Fekete István levelezéséből - EPAepa.oszk.hu/.../EPA02451_Erdeszettorteneti_Kozlemenyek_60_2003_1

44 Valló L. 1986: 180.

45 Valló L. 1986: 182. 183.

46 Ifj. Fekete I. 2004: 269.

47 Tóth Sándor: Vadászati világkiállítás, Budapest, 1971

48 Tóth Sándor: 1971. 114. 115.

Cséplő József Fekete István biztatását magáénak tudva folytatta az írást, és sorra jelentek meg könyvei. Műveiről az alábbi bibliográfiát Varga Róbert ny. könyvtárigazgató állította össze:

- Aranykard néhány koporsóval. Bp. 2000. Terra Print
- Hajnaltól késő estig: elbeszélések, vadásztörténetek. Bp. 2002. TerraPrint, 165 p. /Kvtár/
- Isten veled Pekedli. Bp. 1997. TerraPrint, 223. p.
- Kít sirat a lélekharang? Regény/ Cséplő József - Budapest: Antikva, 1991. - 195 p. /Kvtár/
- Medvelesen Kanadában: Novellák/ Cséplő József - [2. bővített kiadás]. - [Budapest]: Antikva.
- Szőlőhegyi kalendárium. Hetven év a tőkék között. Bp. 1996. TerraPrint, 199 p.
- Vadászpuska és mázas kancsó: Novellák/ Cséplő József. - [Budapest]: Antikva. 1988. - 172 p.: ill. ; /Kvtár/
- A földért szólok. In: A Csokonai Asztaltársaság kisantológiája. Keszthely-Hévíz, 1989. Goldmark Károly Műv. Központ 65.p. Így éltem át (emlékezés).= Hévíz, 1993.4.17-20p
- Internálásom egy éve (emlékezés).= Hévíz, 1994. 4. 21-25.p.

A szülőföldhöz való ragaszkodás és a somogyi táj szeretete, ami megalapozta Cséplő József és Fekete István holtig tartó barátságát. Mindkettejük közös személyiségjegye a humánus, az őszinteség, a munka szeretete, a mély Istenhit és a természet csodáihoz való ragaszkodás, ami mind, jellemformáló tulajdonság egy ember számára. „Az utókor szerencséje, hogy mindketten belső készletést éreztek arra, hogy gondolataikat papírra vessék és közkinccsé tegyék, és

ezzel olyasmivel ajándékoztak meg bennünket, ami egyszerre gyönyörködtető élmény, az ismeretszerzés lehetősége, követendő emberi példák sokasága, valamint megszívlelendő gondolatok, és ami múlhatatlanul ott van minden természetszerető ember könyvespolcán és szívében.” – idézve Sütő Zoltán gondolataiból. „Én azokat az alakokat rajzolgattam meg, akik már nincsenek, de voltak, és ha nem voltak: kellene, hogy legyenek!!! ... Szóval azt írtam, ami vagyok, ami lenni szeretnék. Én a levegőt, az erdőt, a mezőt, az embereket, születéseket, szerelmeket és elmúlásokat tisztán akarom látni és láttatni.” – írja saját magáról Fekete István, a somogyi születésű író.

Cséplő Józsefet megbecsülése és szeretete jeléül, Fonó Község Önkormányzati testülete 2011-ben 'Fonó község díszpolgárának' (7. ábra) választotta. Nem sokkal később, 2012. július 5-én helyezték örök nyugalomra a fonói temetőben.⁴⁹

Gölle és Fonó „ma is” csak hét kilométer távolságra van egymástól, mint amikor a két szülőfalunak ekét, puskát és tollat forgató fiai barátságukat ápolták, amelynek emlékét őrizve ez a dolgozat született.

Köszönetnyilvánítás

A szerző hálásan köszöni a Cséplő Család, különösen Magyarné Cséplő Márta segítségét, támogatását, Prof. Dr. Sütő Zoltán, Dr. Ballay Attiláné, Dr. Ballay Attila, Fejes Éva és férjem, Lanszki József szívből jövő megtisztelő lektorálását.

⁴⁹ Lanszkiné Széles G. 2013: 207.

Irodalom

- BÉKÉS S. 2009.: Ráterült a természetre ... Magyar Vadászlap 2009. szeptember
- CSÉPLŐ J. 2011: Hajnaltól késő estig. Elbeszélések, vadásztörténetek.
- HODICS GY. Emlékiratai. Kézirat.
- KISS E. 1935: Alsó-Dunántúl mezőgazdasága. Országos mezőgazdasági címtár. I országos rész. Kaposvár Alsó-Dunántúli Mezőgazdasági Kamara.
- LANSZKINÉ SZÉLES G. 2013: Fonó története és néprajza Fonó Községi Önkormányzat
- LESKÓ L. 1997: Kalendáriummal a szőlőhegyen. Szabad Föld 1997. április 8. 14. szám.
- IFJ. FEKETE I. 2004: Fekete István az Édesapám volt... Móra
- SÁNTA G. 2005: Fekete István tanulmányok 2. 221.
- Sánta G. 2014: Fekete István nyomában *Rendhagyó életrajz*. Móra Könyvkiadó, Budapest.
- SOMOGYI HÍRLAP 2000. november 28. XI. évf. 278. szám.
- TÁLOSÍ I. 2001: Ötven vadász emlékeiből. Terra Print.
- TÓTH S. 1971: Vadászati világhiállítás, Budapest.
- VALLÓ L. 1986: emlékké válok magam is... Fekete István élete. Móra Könyvkiadó, Budapest.
- <http://www.fekete-bp10.sulinet.hu/>
- MNL SML GFI 1909. augusztus. Fekete Árpád levele.

FEKETE ISTVÁN

BUDAPEST II.
TÁROGATÓ ÚT 77

Cséplő József urnak,

F o n ó. 16.

Kedves Barátom!

Levele végtelenül jól esett, mert benne van minden amit szeretek. Mult van benne és szelid mámor, emlékek vannak benne és hazai táj, emlékezés van benne a és hivatás valahova, ahova a mult ezer szála füz és nagyon nehéz kimondani, hogy mégsem mehetek.

Nehéz ezt kimondani, leírni és megtagadni valamit, amit minden idegszálával kíván az ember, de mégsem lehet felmenni a sóvárgás és a mult szőlőhegyére, mert egészségi állapotom nem enged meg semmi könnyelműséget, már pedig, ha már ott lennék, ki akadályozhatna meg abban hogy újra huszonöt évsnek ne érzézzem magam?

Egy nagyon súlyos veseműtét után vagyok, amire ráadásul még gyomorvérzést is kaptam s ezért nem mehetek sehova, nem fogadok el egyetlen meghívást, mintha talán éppen azok az elmúlt szép napok és ifjúi hejehuja bosszúlnák meg magukat, amelyek ott estek meg a Sárkány hegyen a taszári és homoki dombokon, ahol nyakló nélkül ittuk a zöld szilvánit és a rákói vöröst vegyest...

De levele mégis mélységes örömet szerzett nekem, mert gondolatban ott vagyok és ott leszek, ha majd csendül a pohár, száll a dal és a mámor szeretettel hálózza be a szemeket.

Meghívását úgy őrzöm meg, mint az elmúlt ifjuságba szólító legszebb emberi megnyilatkozást és, ha testileg nem is, de lélekben a kis fehér szobában szeretettel és egész szívvvel ott leszek!

Igaz barátsággal köszönti öreg hive:

Budapest, 1963. november 13.

Fekete István

Áldott Péter Cséplőnek!

Engedd meg, hogy a történetből is szerettebből fakadó
köszönetnek, ami a leendőjükhöz hangyán szólítottam meg.

Neutudom, vajon örömet okozott-e kedves lelked. De azért
csaknem fölött és örömmel, a megdöbbentéstől született
kiszívásig!

Így is meg kell adni, hogy ilyen röviden rövidnek tűnik egy
életem élet, is az idő múltával, a megkapott gépjant ahaddal.

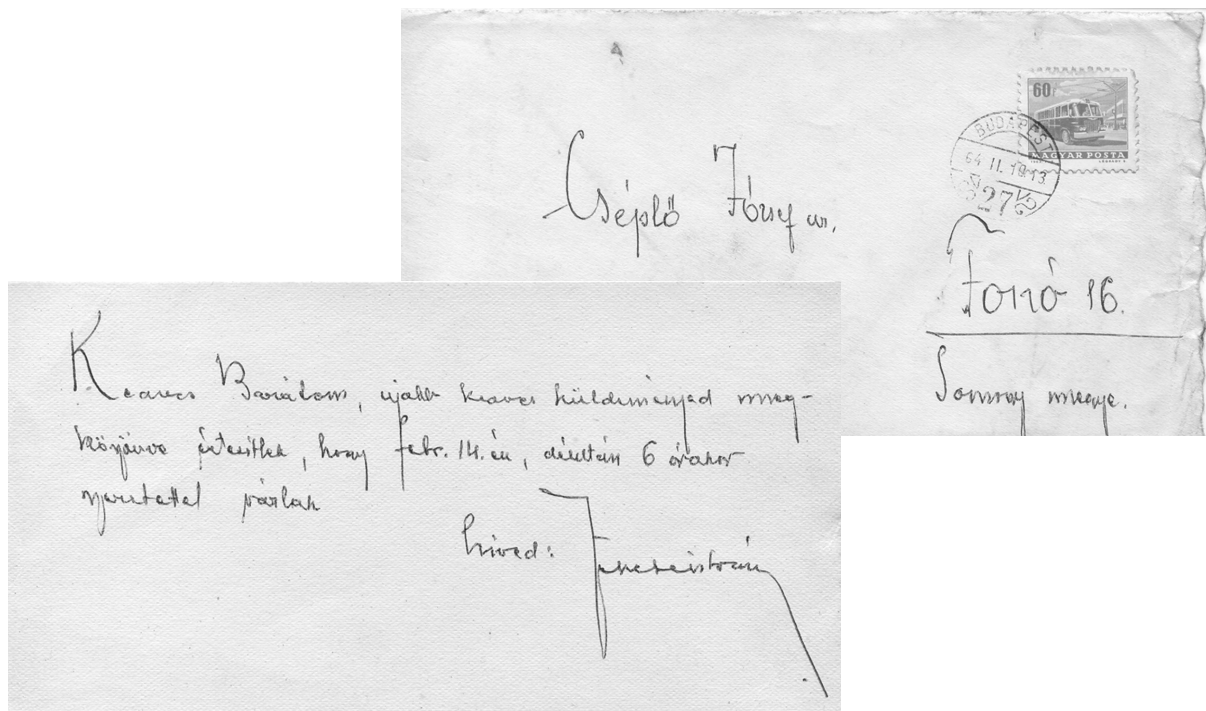
Visszatekintve, káprázatosan, ismét tudok emlékezni, az
örök, piros arca, kápráz, most csak ami is, becsinik, hát meg
betejédek. Kihallat valami az egyik sorjék!! A múlt után,
kültörténi oktatást kellett neki betartani. Beis tartotta
eddigi életem meg élete, hogy most már lehet kinn vinné kápráz-
vadni... Két év alatt, vinné is káprázott a régi káprázásból!

A káprázás amúgy is kápráz, csak amúgyban kápráz-
vinné hogy, neki megvan, mind a két sorjék a múlt után is.
De, két évvel kiöböl most csak akkor gondolt a vinné, amikor,
megszécsinik anaját, vagy, ~~az~~ megfűtött egy kápráz, is megdöbbent...

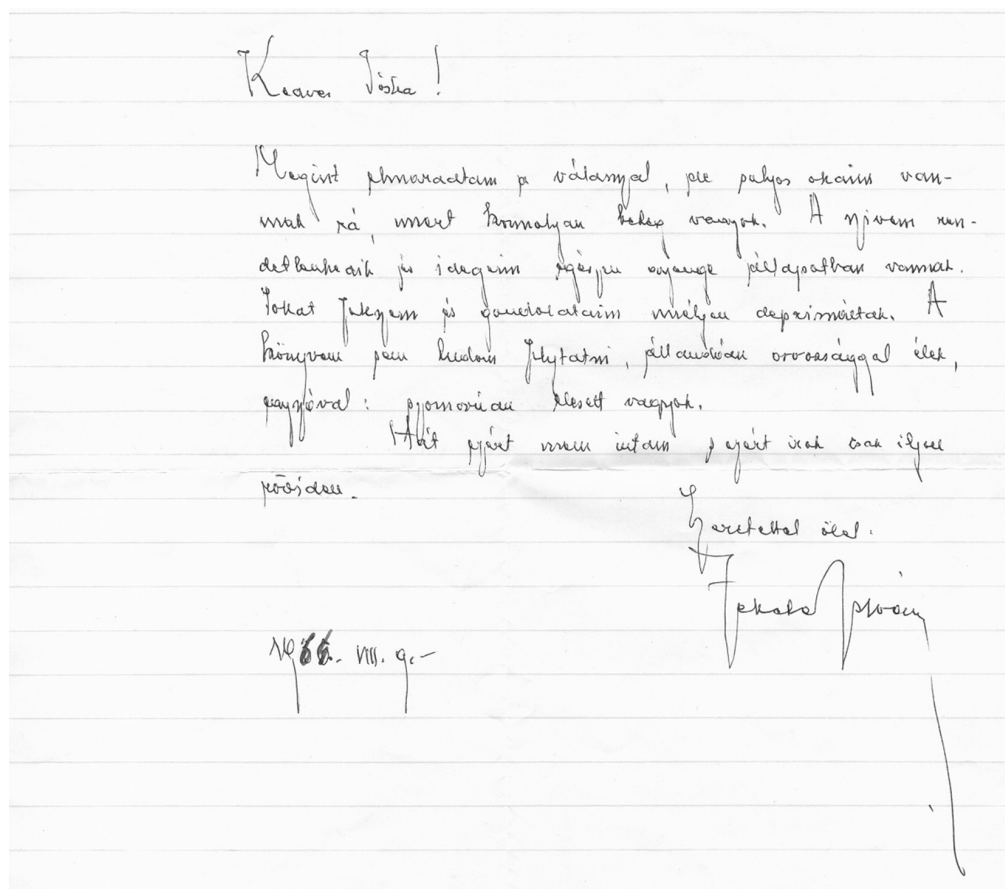
Hogy ha, vajon emlékezni, nevezetesen megfogadni mind
a két kápráz, is, káprázásig káprázni kápráz a kápráz káprázából!
Ez, megdöbbent egy kápráz, most ábrázol káprázni kápráz. Amúgy,
vann egy másik, káprázni káprázni a kápráz káprázban!! A kápráz-
kán Örk doktor, eli káprázni káprázni, most ugri csak az az
együttlen káprázni pont az az káprázni... A kápráz mind, pró-
bálkárás, káprázni, megdöbbent...

Pedig káprázni káprázni, hogy megdöbbent meg a kápráz, az örök
göböl ember káprázni az az, ite a káprázni káprázni... Káprázni most
káprázni, az örök káprázni káprázni, hogy káprázni káprázni káprázni az
múlt, az ifjúkori emlékek káprázni. Amúgy káprázni a kápráz, is kápráz-
göböl káprázni, káprázni káprázni az örök, a káprázni káprázni.

Neutudom káprázni, hogy az egyik sorjék káprázni káprázni, utoljára káprázni

4. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek (1964. február)

5. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek (1964. augusztus 9.)

Először a jogszabály, mire az államnak köze, hogyha
 fölnyomja kére, a Magyarországi kiállítás megméri.
 Születés máltitani postán keresztül, azaz magyar
 önkéntes. Ezt meg, hogy szabad-e foglalkozni?
~~az az az ifjúság~~ Jeltudat, az az az ifjúság az az az.
 önkéntesnek seje. az a magyarok számára meg látsz.
 De azaz egyen az az az, hogy megrendülhet az az az az
 egyik másik az az az.

Igen is: teljes jogokat kívánok megkapni

64. V. m. 15.

Él: Cséplő

Tisztelt Felügyelő Ur!
 Az előző leveleimről úgy értesültem,
 hogy a Tűz fele kiskönyvtárral
 csak azoknak a képeknek
 engedélyeztetése be a kiskönyvtár
 engedélyeztetéséről engedélyt
 nyernek, amiért is igazán
 kérem, ha lenne kegyes
 és 2 db márkám képeit
 megengedné! Igazán a márkái-
 mat el akarom adni, de a
 ezért mégis szeretném ha
 érdemes kiskönyvtárral lennének
 befedelve.

Köszönését előre is köszönve va-
 gyok a Tűz fele kiskönyvtár
 igazgatója:
 Gölle, 1909. VIII. 10.
 Fekete Árpád
 tanító

7. levél. Fekete Árpád levele a Gazdasági Felügyelőnek (Gölle, 1909. augusztus)

Kérem Barátom

Elmúlt a tél a hó
 ismét megkezdte
 a hóval: hűvös
 idővel együtt, az
 jéghó is megkezdte
 hűvös - ha lehet -
 hűvös és gyors
 hűvös, más kedves
 barátok. Mégis is
 okadály van?

Köszönöm a
 most jöttöket és
 az újabbakat is
 mind jóvá.

választ, de most a téli
 hűvösökkel.

És a hóval együtt
 a hóval együtt, az
 jéghó is megkezdte
 hűvös - ha lehet -
 hűvös és gyors
 hűvös, más kedves
 barátok. Mégis is
 okadály van?

És a hóval együtt
 a hóval együtt, az
 jéghó is megkezdte
 hűvös - ha lehet -
 hűvös és gyors
 hűvös, más kedves
 barátok. Mégis is
 okadály van?

És a hóval együtt
 a hóval együtt, az
 jéghó is megkezdte
 hűvös - ha lehet -
 hűvös és gyors
 hűvös, más kedves
 barátok. Mégis is
 okadály van?

Először is a hóval:

Barátom

Hedves Fekete

Leveléd, a nap tömpe körzetén évt, és egy horvát hi-
ide utána. Keusak airt volt nap az a nap, mer
Pina Pankósd volt, hanem airt is, mer kedves leveléd,
mindig ünnepe araja az a napot, amikor keusak
vehetem. Tampung airt is ünnepe volt, mer a leveléd
érkezésének napján, lelefordultam a, megvennéggelek
illettémbe. Bizonyos, ha ez olvarod, legjintil egyet,
és az mondod, "fej, ha én meg alyi leuimk?"
Most meg, esohygan minis bez, mer meg amindent meg-
hagyva, csak megpak az évek csak éirvevélleimil, elhat-
tan egy sámmellé. De, amikor airt, majd mindégpik
elam vataumt?!

Nagyon hönönöm a kedves kritikát, ami inkább elinir
mint kritizál. A továbbiakban lehet az Tancsrol marint
jarek el.

Örülök, hog, hémil a ttté, Cár hini feltélek a favedinig
amiat. Azan minem hildemik ebböl a Tüni eslein ta-
vanból, egy nagy csomaggal, de minis olyan csomagoló pa-
pir, ameből megmen volik buszjantig.

De, eni csak ugjár mint mi, - hanem megörögnik.
A hönönöm, már vig elkereszt a Faver, glóris
fejér, és az uti aly, már ^{megfogyat} akásmintat már a hön-
rege hjár, él, - A minis haunók mint meg ütök és a
nötö is vörögik már. De önk vörösbarna bundaja is az
jelai, hog, fölhimíték a nyári hamvávalva.

Nagyon mevettem, a navisopot, hog, már egy évvel meg
is hombriztad az élet, a ked néant vöröbjeimék.

Kedves Barátom!

Meleghangu kedves leveled nagyon köszönöm. Sajnos én a tél szépségeiből kevesebbet látok, mint valamikor régen, de azért a tél mégiscsak tél a szellemi elmélyülésnek s csendes elgondolásoknak ideje. En ezeket a szellemi kirándulásokat arra használom fel, hogy irom nagy állatregényem a Hu-t, amivel szeretnék a nyárra készleni, hogy gondtalanul nyaralhassak vagy a szigligeti alkotóházban, vagy a Kisbalatonban.

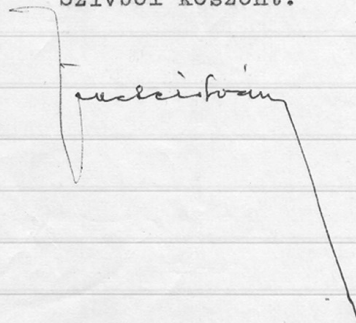
Levellemel egyidejűleg adtam fel a csomagot a könyvekkel kiegészítve, amiket szeretettel küldöttem.

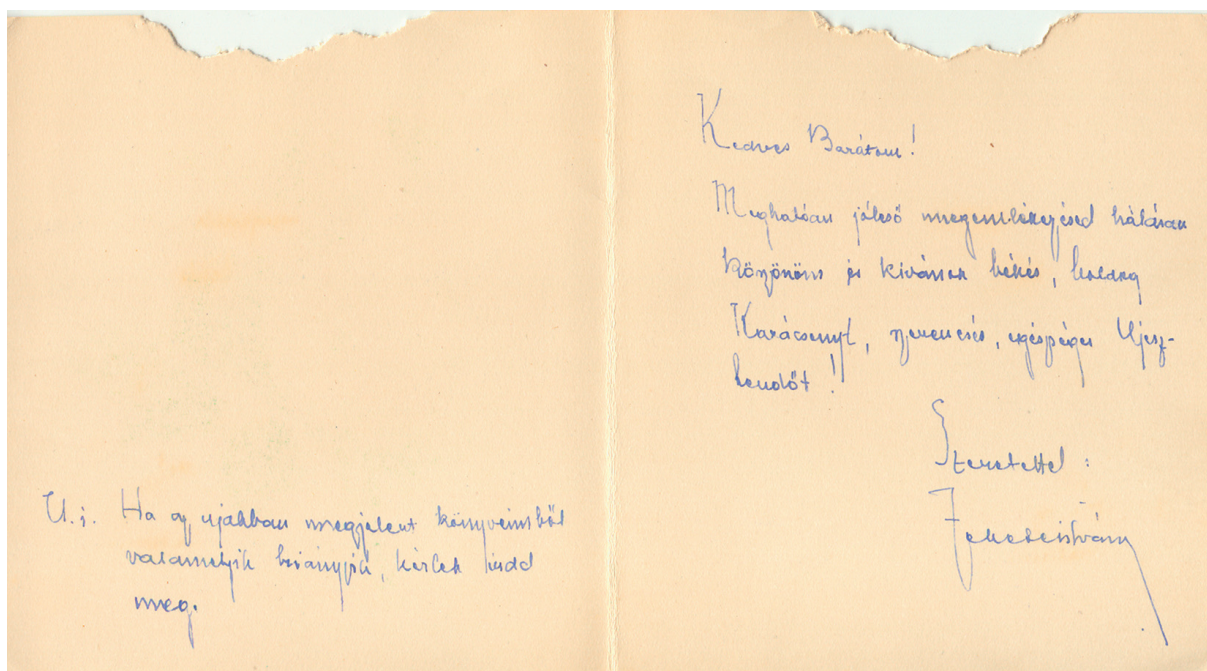
Ha Pesten jársz és megakarsz látogatni, előzőleg feltétlen hívj fel telefonon, mert enélkül nálunk nem nyílik ajtó senkinek. Telefonon azután megbeszéljük kijöveteled pontos idejét. Telefonom száma 164-496.-

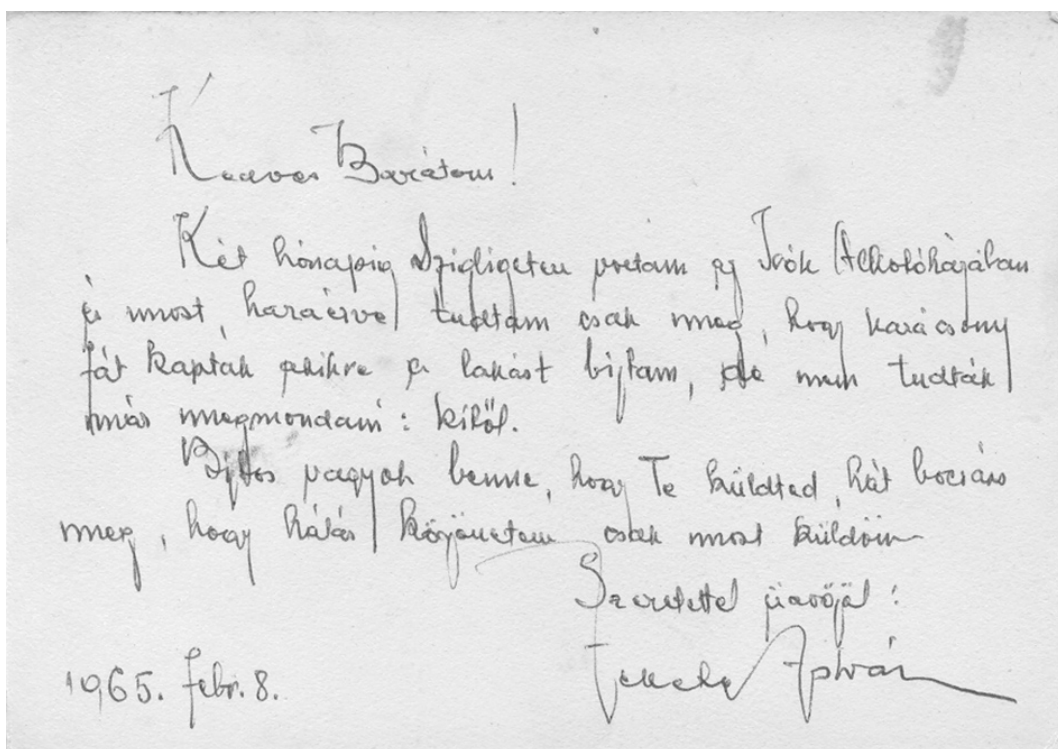
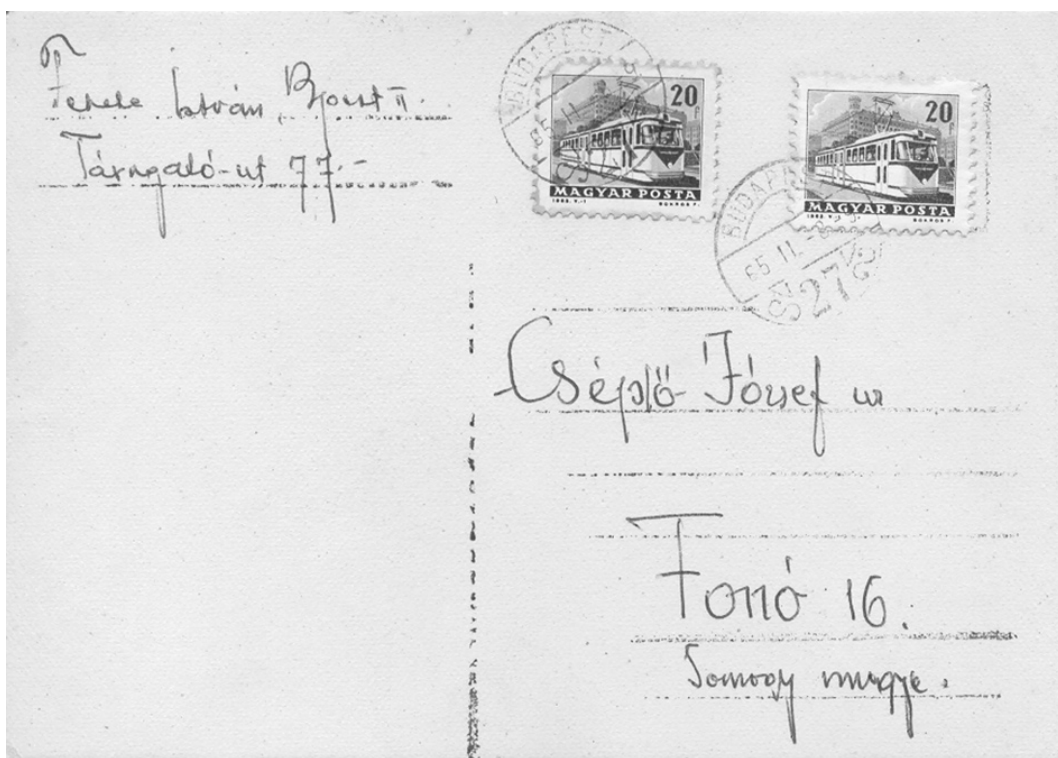
Erre az óvintézkedésre azért van szükség, mert egyébként az alkalmatlan látogatóktól nem lenne nyugtom és én semmiféle kíváncsi tolakodásnak nem álok rendelkezésére. Egyébként is dolgozom s ilyenkor - eltekintve a tiédhez hasonló esetektől - soha nem álok senkinek rendelkezésére. Ezért nem megyek sehova, nem fogadok el semmiféle meghívást, amit egészségi kondícióm megőrzése is szükségessé tesz, hiszen éppen csak, hogy nem maradtam ott a műtőasztalon.

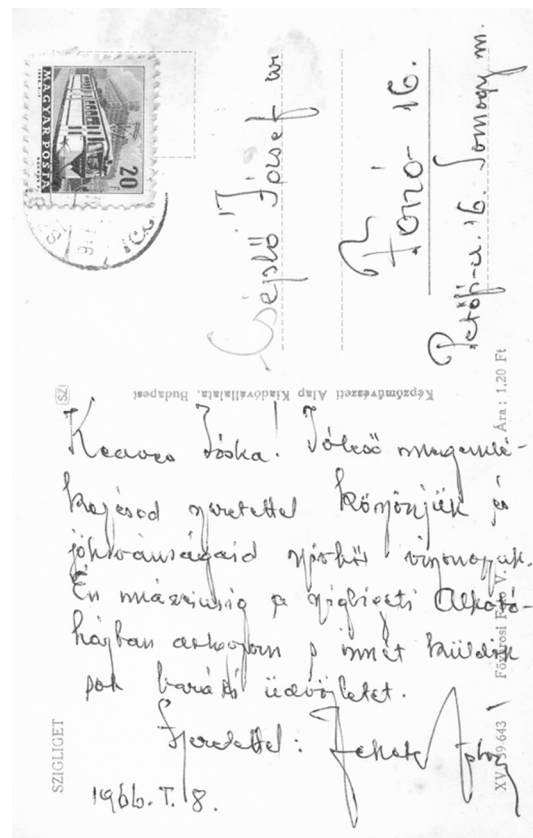
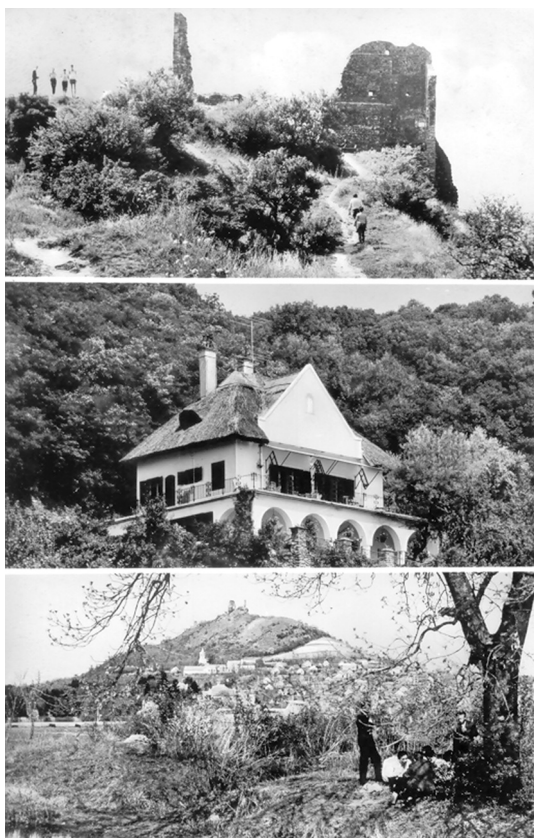
Karácsonyi kedves megemlékezésed ismételten megköszönve remélem a csomagot rendben megkapod.

Szívből köszönt:

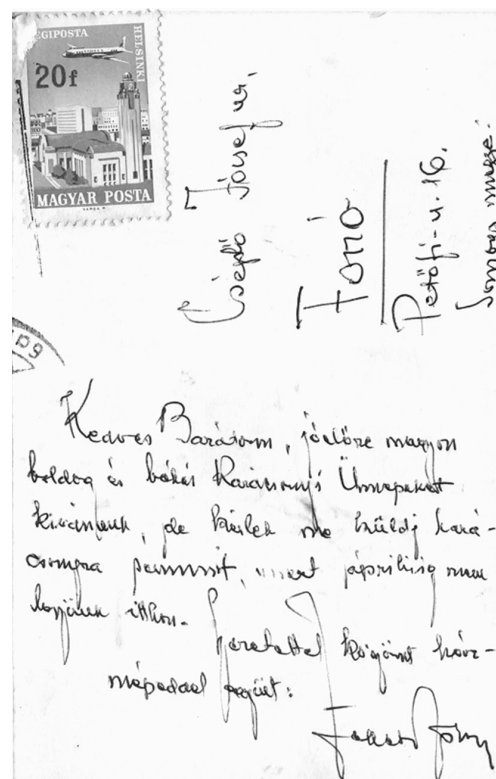

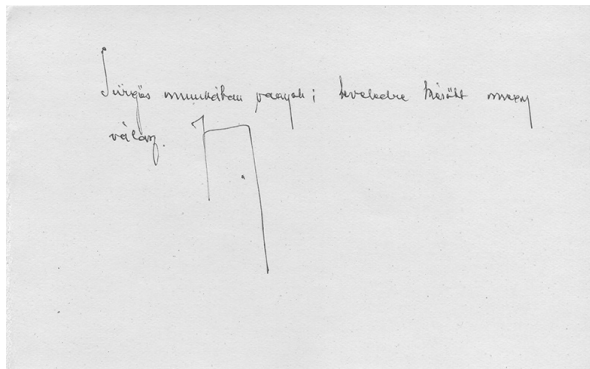
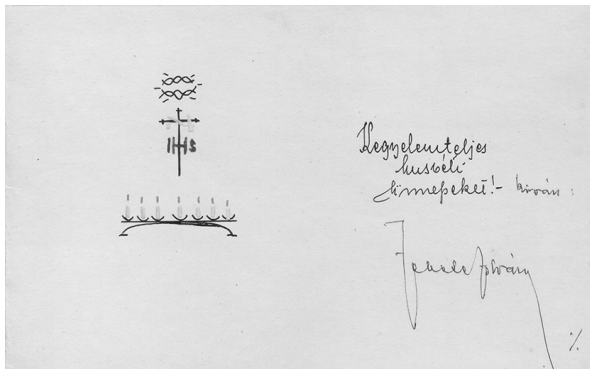
13. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek (1966. I. 8.)

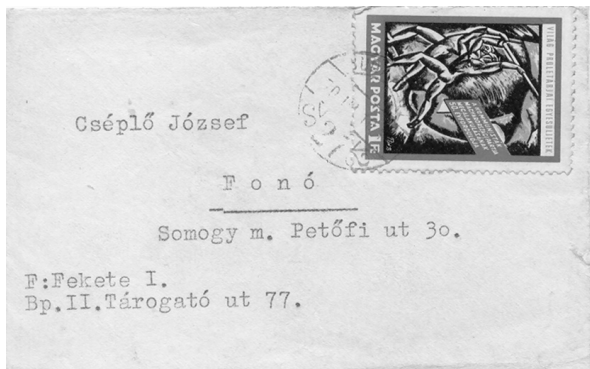
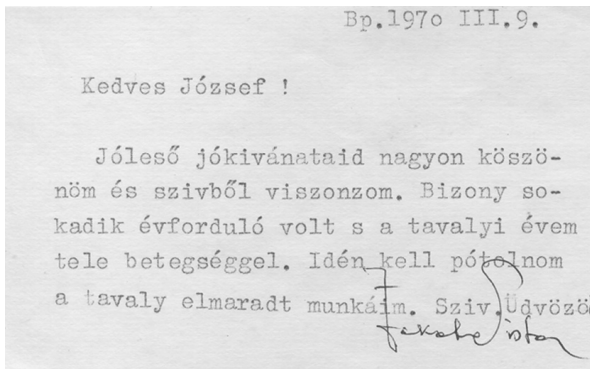
14. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek

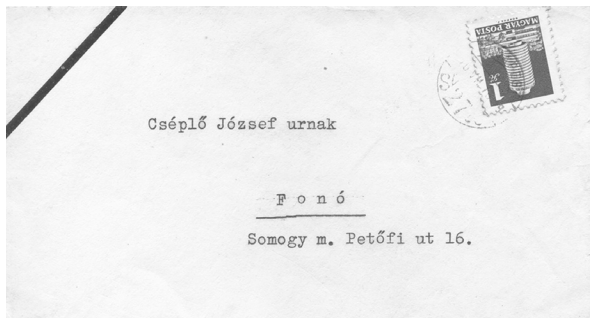
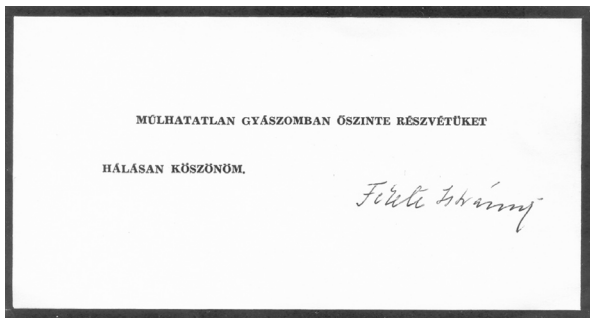
15. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek (1969. IV. 17.)

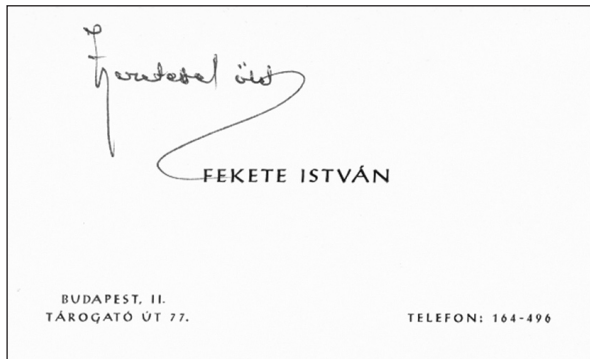
16. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek

17. levél. Fekete István levele Cséplő Józsefnek (1970. március. 9.)

18. levél. Az utolsó levél a Tárogató utcából

19. levél. Fekete István névjegykártyája, személyes megjegyzéssel Cséplő Józsefnek